

RADICAL

JURRIAAN JACOBS

*Socrateslezing door voormalig islamitisch extremist
Maajid Nawaz*

Democratisme: een waardig alternatief voor islamisme?

Maajid Nawaz (Polaris/HH)

Op 28 maart 2015 sprak Maajid Nawaz in De Rode Hoed te Amsterdam de Socrateslezing 'From extremism to secular liberalism' uit. De belangrijkste vraag die hij, als ervaringsdeskundige, opwierp was: hoe kunnen wij als vrijgevochten westerlingen met een sterk geïndividualiseerde cultuur een inspirerend alternatief bieden voor het zoveel Islamitische jongeren aansprekende islamisme? Jurriaan Jacobs verkent hoe Nawaz deze vitale vraag beantwoordt. Bieden democratische 'counter-narratives' die aanhaken op de kernelementen van islamisme misschien adequaat weerwoord?

Het Kalifaat als ideaal

Maajid Nawaz was geruime tijd prominent lid van de extremistische organisatie Hizb ut-Tahrir. Deze organisatie zet zich al jaren in voor de oprichting van een verenigd Islamitisch rijk: het Kalifaat. Er zijn veel voorbeelden van volkeren of naties die op vreedzame wijze streven naar een verenigd rijk dat een thuis biedt voor alle gelijkgestemden. Echter, een groot probleem bij het Kalifaat is dat het zijn grondslag vindt in een fundamentalistische interpretatie van de Koran en de Hadith en dat in het Kalifaat een extreme visie op de Sharia toepasselijk wordt verklaard. Religie en politieke ideologie komen zo dicht bij elkaar te liggen en deze interpretatie van de islam, die islamisme wordt genoemd, botst met de idealen van de democratische rechtsorde en mensenrechten waar veel westerlingen prat op gaan. Hoewel Hizb ut-Tahrir in Nederland niet verboden is, heeft de AIVD de organisatie vanwege haar ideologie en manier van werken als radicaal-islamitisch bestempeld. Zo roept de organisatie in Groot-Brittannië studenten op om naar Irak of Syrië af te reizen en een ideologische oorlog tegen de Verenigde Staten te voeren. Gelukkig is Nederland lange tijd gevrijwaard gebleven van gewelddadige botsingen tussen westerse idealen en islamitisch extremisme. Helaas kwam met de moord op Theo van Gogh in 2004 een abrupt einde aan deze relatieve rust. Sindsdien heeft ook

in Nederland het islamisme voet aan de grond gekregen en is een gestaag groeiende stroom van jihadisten op gang gekomen.

Vruchtbare voedingsbodem

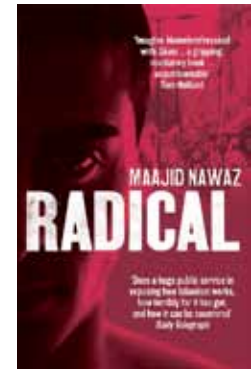
Waarom is het islamistisch gedachtegoed zo aantrekkelijk en waarom vertrekken juist nu zoveel jongeren om mee te vechten in de jihad, de heilige oorlog? Nawaz zoekt naar verklaringen. De zwaar beveiligde spreker presenteert onder grote belangstelling zijn ervaringen met het extremisme en vervolgens zijn volledige breuk met en overstap naar het seculaire liberalisme.

Het verhaal van Nawaz is een verhaal dat niet in de koude kleren gaat zitten. Zijn geschiedenis, zijn ervaringen met Engelse C18 skinheads¹ en folteringingen in de meest beruchte gevangenis van Egypte zorgen voor kippenvel. Nawaz biedt een inkijk in de jaren tachtig in Groot-Brittannië: een wereld waar racistische steekpartijen aan de orde van de dag zijn. Terwijl in Bosnië moslims genadeloos worden afgeslacht, worden in Engeland, bij Nawaz, de zaadjes gepland voor de radicale ideeën die hij lang heeft uitgedragen. In zijn boek *Radical* (2012) beschrijft Nawaz deze tocht in detail. Het is een must read voor wie geïnteresseerd is in het radicaliserings- en deradicaliseringsproces van een jonge moslim. In de Socrateslezing richt Nawaz zich echter vooral op zijn zoektocht naar een (geloof)waardig alternatief voor geradi-

caliseerde moslimjongeren.

Kernelementen van islamisme

Centraal in Nawaz' alternatieve weg staan vijf kernelementen van islamisme. Dit *framework*, dat Nawaz zelf heeft ontwikkeld, leidt er uiteindelijk toe dat het islamisme een merk wordt, een aansprekend middel voor verzet tegen de gevestigde orde en tegen dictators in de Arabische wereld. Het eerste kernelement van het raamwerk is *ideologie*. Hierin staat het implementeren van een radicale versie van de Islam in de huidige maatschappij centraal. Onlosmakelijk verbonden aan deze ideologie is een letterlijke interpretatie van de heilige geschriften van de Islam en het gebruik van de Sharia als leidende en bepalende wetgeving. Deze ideologie wordt vervolgens versterkt door *verhalen en propaganda* waarmee de legitimiteit van de ideologie wordt bevestigd. Een voorbeeld van dit tweede kernelement is het continu vertellen en uitbeelden van de moderne kruistochten tegen de Islam. In de derde plaats vaart het islamisme op *sterke leiders en helden* die het verzet tegen de gevestigde orde symboliseren. Nawaz noemt hier het voorbeeld van IS-leider Abu Bakr al-Baghdadi, een man die

zeer aanwezig is op Internet en online een groot aantal volgelingen heeft. Binnen het islamistische *framework* wordt deze man neergezet als de belichaming van het leed dat moslims is aangedaan; een man die zich hiervan heeft vrijgevochten en nu een heldenstatus heeft. In de vierde plaats is er het gebruik van *symbolen*. Deze symbolen maken de ideologie en verhalen tastbaar en geven volgelingen een gemeenschappelijk beeld dat voornamelijk door de groep zelf wordt begrepen en bevestigd. Het laatste kernelement van het islamisme is het aanwezig zijn van een *sterke droom of een einddoel*. Uiteindelijk streeft het islamisme er naar om vanuit het Kalifaat het onrecht dat moslims over de hele wereld is aangedaan te wreken en recht te zetten.

Wat doet het Westen?

Wat kan het Westen doen tegen de toenemende radicalisering van westerse moslimjongeren? Neem de door het Westen aangevoerde *war on terror* die onder meer resulteerde in de val van Saddam Hoessein en later Osama Bin Laden. Nawaz benadrukt dat het doodschieten van Osama Bin Laden in zijn ogen niets meer is dan een grove moord, waarmee het Westen een eigen grens radicaal heeft overschreden. Hij merkt op dat terrorisme niet met terrorisme bestreden kan worden. Natuurlijk is de *war on terror* een activiteit op vreemde bodem. In eigen land ondernemen vrijwel alle Europese landen tal van activiteiten om radicalisering te voorkomen en tegen te gaan. Zo heeft Nederland een uitgebreid actieplan radicalisering waarbij partijen zoals docenten, jeugdwerkers, onderwijsinspecteurs, ouders en burensamenwerken om radicalisering te de-

tecteren en daarna een vangnet in te richten om risicjongeren weer op het goede spoor te krijgen (zie ook de beschrijving van het TERRA-project elders in dit nummer; Nawaz is overigens lid van de adviesraad van TERRA).

Criminalisering

Maar praten en een sociaal vangnet is niet genoeg. Zeker niet als het zoeken naar een oplossing in de dialoog gecombineerd wordt met het criminaliseren van moslimjongeren, bijvoorbeeld door middel van geavanceerde *profiling*- en detectietechnologieën. De criminalisering zit hem erin, dat deze technologieën zich richten op voorspellende waarden en niet op crimineel gedrag zelf. Louise Amoore (2013) beschrijft hoe geavanceerde systemen van detectie bijdragen aan segregatie in de samenleving. Technologie is niet meer neutraal, het is door en door politiek. Dat vergeten overheden dikwijls en zodoende dragen ze ongewild bij aan verder verlies van vertrouwen bij de groepen moslimjongeren die ze juist zoveel als mogelijk willen insluiten.

Zonder aantrekkelijk alternatief geen oplossing

Het is volgens Nawaz dan ook niet raar dat veel westerse moslimjongeren worden verleid door het sterke tegengeluid van het islamisme. Het Westen zet er weinig tegenover dan een uitgepolderde democratie waar geïnstitutionaliseerd racisme door de aderen stroomt en moslims misschien wel nooit een volwaardig burgerschap zullen verwerven. De belofte van een gelijkwaardige en vrijgevochten staat, daarentegen, waarin tegelijkertijd een eervolle plek is weggelegd voor

de jongens of meisjes die zich onderscheiden in hun dienstbaarheid aan de Islam en de gemeenschap van gelovigen is aantrekkelijk.

Nawaz geeft aan dat een collectieve inspanning nodig is om jongeren te overtuigen dat radicalisering niet het juiste pad is. Om radicalisering daadwerkelijk tegen te gaan, moet deze jongeren een (geloof)waardig alternatief worden geboden. Dat is idealiter een democratische cultuur, geladen met ideologieën, verhalen, helden, symbolen en doelen. Echter, in dit democratisch ideaal staat niet religie voorop maar mensenrechten. Nawaz zet dit standpunt kracht bij door aan te geven dat hij zelf zijn vrijheid te danken heeft aan het westerse ideaal van de mensenrechten.

Vanwege zijn activiteiten bij Hizb ut-Tahrir werd Nawaz vastgezet in de beruchte Mazra Tora gevangenis in Caïro (Egypte) om een vijfjarige straf uit te zitten voor lidmaatschap van een verboden organisatie. Niet snel na zijn arrestatie riep Amnesty International Nawaz uit tot *prisoner of conscience* en begon te lobbyen voor zijn vrijlating. De verbazing bij Nawaz destijds was groot: waarom zou een organisatie uit het Westen, waar hij zich zo lang tegen had afgezet, zich voor hem in de strijd werpen? In de jaren na zijn vrijlating realiseerde hij zich steeds meer dat mensenrechten een positievere en grotere kracht vormen dan het islamisme ooit kan zijn.

Hier ligt volgens Nawaz dan ook de kern van het verhaal, de *counter-narratives* die het Westen moet inzetten om dat (geloof)waardige alternatief te presenteren. Dat verhaal draait om de mensenrechten en moet worden verteld op een manier die sprekend lijkt op de islamistische re-

toriek: een mensenrechtenideaal geladen naar islamistische stijl.

Jammer genoeg ontbrak het Nawaz aan de tijd om dieper in te gaan op hoe een democratisch ideaal geladen kan worden met de vijf kernelementen van het islamistisch *framework*. Daardoor komt het gedachtegoed van Nawaz nu enigszins over als een vorm van ‘democratisme’: een doorgeschoten, geïdeologiseerde versie van democratische idealen. Nawaz biedt niettemin hoop en uitzicht op een vreedzame oplossing.

Literatuur

Amoore, L., *The Politics of Possibility. Risk and Security Beyond Probability*. Durham: Duke University Press, 2013.

Nawaz, M., *Radical. My journey from Islamist extremism to a democratic awakening*. London: The Random House group, 2012.

- 1 Combat 18 is een Engelse groep van hooligans die haar ontstaansgeschiedenis kent vanuit het voetbal. Zie voor meer informatie de website van de AIVD: <https://www.aivd.nl/onderwerpen/extremisme/rechts-extremisme/gedachtegoed/blood-honour-combat/>

JURRIAN JACOBS is onderzoeker bij Stichting Impact, landelijk kennis- en adviescentrum voor psychosociale zorg en veiligheid bij schokkende gebeurtenissen.

- advertentie -

WARTRAUMA FOUNDATION

Training versterkt veerkracht van kinderen en leerkrachten

War Trauma Foundation (WTF) helpt mensen en gemeenschappen die zijn getroffen door oorlog en geweld.

Kinderen in Bukavu in de provincie Zuid-Kivu, zijn vooral bezig met overleven. Ze kunnen zich slecht concentreren op het leren lezen en rekenen. Het voortdurende geweld in dit deel van DR Congo treft ook de leerkrachten, die onder zeer moeilijke omstandigheden hun werk proberen te doen. Het trainingsprogramma van War Trauma Foundation (WTF) leert hen om hun leerlingen te ondersteunen en om met hun eigen stress om te gaan. Ons psychosociale programma bestrijkt nu zeven scholen. We willen het programma graag uitbreiden.

Helpt u mee met uw gift?

**Maak een gift over op NL29INGB0000001050
t.n.v. War Trauma Foundation, Diemen**

Of steun ons via crowd sourcing platform

www.pifworld.com Zoek het project ‘Veerkracht versterken van kinderen’ van War Trauma Foundation.

Meldt u aan voor onze nieuwsbrief: www.wartrauma.nl.

WARTRAUMA FOUNDATION